

Araştırma Makalesi • Research Article

Arkadaş Kıskançlık Ölçeği'nin (AKÖ) Geliştirilmesi: Geçerlik Güvenirlik Çalışması

Development Of Friendly Jealousy Measurement: Validity Reliability Study

Yunus Akan,^{a*}

^a Dr. Öğr. Üyesi, Muş Alparslan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Muş/Türkiye.
ORCID: 0000-0003-3946-7356

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 01 Ocak 2019
Düzeltilme tarihi: 08 Mart 2019
Kabul tarihi: 27 Mart 2019

Anahtar Kelimeler:

Arkadaş Kıskançlığı,
Haset,
Ölçek Geliştirme,
Ergen Öğrenciler.

ARTICLE INFO

Article history:

Received 01 January 2019
Received in revised form 08 March 2019
Accepted 27 March 2019

Keywords:

Friend Jealousy,
Envy,
Scale Development,
Teenage Students.

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, ergenlerin kıskançlık düzeylerini ölçebilmek amacıyla geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirmektir. Elde edilen veriler üzerinde açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Uygulanan faktör analizi sonucu özdeğeri 1'in üzerinde olan, en az üç maddeye sahip ve toplam varyansın %59,51'ini açıklayan 6 faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Güvenirlik çalışmalarında ise iç tutarlık katsayıları; tüm ölçek için .920, alt ölçekler için ise sırasıyla .904, .833, .634, .711, .709 ve .659 olarak hesaplanmıştır. Test tekrar test sonucuna göre hem tüm ölçeğin hem de ölçeğin alt boyutlarının birinci ve ikinci uygulaması arasında yüksek düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Aynı veri seti üzerinden DFA yapılmış ve uyum indeksi değerlerinin kabul edilebilir derecede uyumlu olduğu ortaya çıkmıştır.

ABSTRACT

The aim of this study was to develop a valid and reliable scale to measure the jealousy levels of adolescents. Exploratory and confirmatory factor analysis were performed on the obtained data. As a result of the factor analysis, a 6-factor structure explaining 59.51% of the total variance, was obtained. Internal consistency coefficients in reliability studies; for the total scale, .920 was calculated as .904, .833, .634, .711, .709, .659 for the subscales, respectively. According to the test-retest result, there was a high, positive and significant relationship between the first and second application of the whole scale and the sub-dimensions of the scale. DFA was performed on the same data set and it was found that the fit index values were acceptable.

1. Giriş

Hemen hemen her bireyin hissettiği, insanlara hayatı çekilmez hale getirebilen, eşler arasında boşanmalara ve ölümlere; kardeşler ve arkadaşlar arasında rekabete, tartışmalara, çatışmalar ve kavgalar gibi yıkıcı sonuçlara sebep olabilen kıskançlık ne anlama gelmektedir? Kıskanmak TDK sözlüğünde (2011); sevdiği, sahip olduğu, münasebet halinde bulunduğu bir şeyle, başkalarının aynı tür ilişkiler içinde olmasına katlanamamak, esirgemek gibi manalara gelmektedir. İngilizcede kıskançlık anlamına gelen "Jealous" kelimesi rekabet ve gayret anlamını ifade

etmektedir. Kıskançlık, Pines'a göre (1998) "önemsenen ilişkilerin yitirilmesine ya da bozulmasına yol açabilecek herhangi bir tehlikenin algılanması sonucunda verilen karmaşık duygusal tepki; DeSteno ve Salovey'a göre ise (1996) "değer verilen biriyle kurulmuş olan ilişkinin gerçekten bozulması ya da tehlikeye girmesiyle artan, öfke, mutsuzluk ve korku duygularıyla kendini gösteren sapkın bir duygu durumu" şeklinde ifade edilmektedir.

Yapılan çalışmalarda, kıskançlığın insanlar arasına daha çok 3 tür olarak yaşandığı vurgulanmaktadır. Bunlar; romantik kıskançlık, kardeş kıskançlığı ve arkadaş kıskançlığıdır.

* Sorumlu yazar/Corresponding author
e-posta: y.akan@alparslan.edu.tr

Romantik kıskançlık; duygusal yakınlığa dayalı genellikle karşı cinsle yaşanan romantik ilişkilerde eşler arasında çok sık yaşanan bir duygudur (Tortamış, 2014). Kardeş kıskançlığı; kardeşler arasında anne ve baba sevgisi ve ilgisinin paylaşılması noktasında oluşan bir yarışma (Yavuz, 2007) veya anlam verilemeyen bir duygu karmaşası (Akoğlu ve Şipal, 2012) olarak ifade edilmiştir. Arkadaş kıskançlığı ise okul, iş ve çevre ortamında çekirdek aile dışındaki insanlarla kurulan iletişimde kendini göstermektedir.

Kişilerarası iletişimde yaşanan bir kıskançlık türü olarak değil de bireylerin yaşadığı kıskançlık düzeyini göstermesi açısından patolojik kıskançlık, bir kıskançlık türü olarak sıklıkla vurgulanmaktadır. Patolojik kıskançlık, kardeş kıskançlığı, romantik kıskançlık ve arkadaş kıskançlığı yaşayan bireylerin hepsinde görülebilmektedir. Patolojik kıskanç bireyler; çok şüpheli, sürekli tedirgin ve sinirli, güvenmeyen (Tarhan, 2009), kişilere ve nesnelere tutkuyla bağlı olan ve tutkuyla bağlı olduklarını kaybetme korkusunu sürekli yaşayacak kadar özgüveni düşük (Blevis, 2010) bir kişiliğe sahiptir. Patolojik kıskançlık yaşayan bireyler sürekli kıskançlık modunda olduğu için büyük bir psikolojik yıkım yaşarlar ve bu nedenle oluşan sağlıksız ruh hali sonucu hem kendilerine hem de etraflındakilerine zarar verebilirler. Çünkü aşırı kıskançlık yaşayan bireylerin beyin kimyasalları bozulduğu için kontrolsüz davranabilmektedirler. Bundan dolayı bu bireylerin tedavi olması gerekmektedir (Tarhan, 2009). Beyindeki kimyasalların bozulmasından kaynaklı şizofreni veya paranoya gibi zihinsel hastalığa sahip bireyler patolojik kıskançlığa daha yatkın olduğu görülmektedir (Pines, 1998).

Kıskançlığın nedenleri olarak genel olarak bireysel ve sosyal faktörler olarak iki gruba ayrılmaktadır. Kıskançlığın bireysel sebepleri olarak beyindeki nörokimyasal bozukluklar gibi biyolojik yapı, karşı tarafa güvenmeme, sahip olduklarını paylaşma korkusu, özgüven eksikliği veya yetersizlik duygusu, terk edilme veya kaybetme korkusu, geçmiş yaşantılar ve kişinin benlik saygısının düşük olması gösterilmektedir (Karakurt, 2001; Demirtaş, 2006; İmamoğlu ve Çelik, 2009; Blevis, 2010). Kendini yetersiz ve değersiz gören birey sahip olduğu ilgi veya sevgiyi hak etmediğini bu yüzden de sahip olduklarını kaybedeceğini düşünür. Bu endişeler kıskançlığa ve yıkıcı davranışlara sebep olabilmektedir (İmamoğlu ve Çelik, 2009). Kıskançlığın sosyal sebepleri olarak yetiştiği aile ortamı ve aile üyeleri, çevre, töre ve medya, rekabet ve toplumda değer kaybetme kaygısı olarak gösterilmektedir (İmamoğlu ve Çelik, 2009).

Alanyazın incelendiğinde kıskançlık durumunda bireyler genel olarak fiziksel ve duygusal tepkiler verdiği görülmektedir. Fiziksel tepkiler olarak; baş ağrısı ve dönmesi, nefes darlığı, yüz kızarması, kramplar, kâbuslar, sinir krizleri, tükenmişlik sendromu, iştahsızlık, el ve ayak titremesi, uykusuzluk gibi belirtiler ve şiddet gibi davranışlar görülmektedir (Blevis, 2010). Duygusal tepkiler olarak da ağlama, bağırma, bir kenara çekilme, üstün olduğunu ispat etmeye çalışma, ilgi çekmek için sevgi sözcükleri kullanma, hediyeler verme ve intihar girişimi gibi belirtiler görülebilmektedir (Demirtaş, 2006).

Cinsiyete göre farklı kıskançlık tepkileri verildiği görülmektedir. Bu konuda yapılan araştırmalar incelendiğinde kadınların daha çok ağlamak, surat asmak ve küsmek gibi duygusal ve içe yansıtma şeklinde, erkeklerin

ise daha çok bağırma ve şiddete başvurmak gibi fiziksel ve dışa yansıtma şeklinde tepkiler verdiği görülmektedir (Pines, 2003; Demirtaş, 2006; İmamoğlu ve Çelik, 2009; Akan ve Kıran, 2017). Bazen de kıskanılan birey kendini savunmak için kıskanan birey ise kendini haklı çıkarmak için yalana başvurabilmektedir (Tarhan, 2009).

Yapılan araştırmalar incelendiğinde; güvensiz bağlanan (Gentzler ve ark., 2010); benlik saygısı düşük (Demirtaş, 2006), çevresiyle iyi iletişim kuramayan (Andersen ve Eloy, 1995), sınırlı sayıda bireyle çok yoğun ilişki kuran, daha erken veya olgunlaşmamış yaşlarda olan (Demirtaş, 2006) ve ebeveynin hatalı tutum ve davranışlarına maruz kalan (Miller, Volling ve McElwain, 2000) bireylerde kıskançlığın daha fazla yaşandığı görülmüştür. Ayrıca kadınların daha çok duygusal konularda, erkekler ise daha çok cinsel konularda kıskançlık yaşamaktadır (Demirtaş, 2008).

Yaşanan kıskançlıklara verilen tepkiler sonucunda bireylerde; sevginin azalmasına, reddedilmeye, birbirlerine karşı güvensizliğe, kendini değersiz ve yetersiz olarak hissetmeye, yalnızlaşmaya, mutsuzluk yaşamaya (Edalati ve Redzuan, 2010), fiziksel ve psikolojik gibi farklı türde ve cinayetlere varan düzeyde şiddete (Pines ve Friedman, 1998), ruhsal problemlere ve anormal davranışlara (Easton, Schipper ve Shackelford, 2007; Montana, 2009) sebep olabilmektedir.

Kuram ve yaklaşımlar penceresinden kıskançlık incelendiğinde; evrimsel yaklaşıma göre; diğer duygular gibi kıskançlık insanları hayatta kalmalarına hizmet eden bir araç (Harvey ve ark. 2004) aldatılma ve terk edilmeye karşı doğal olarak oluşan bir savunma mekanizması (Buss 2000), ilişkiyi koruma amacına hizmet eden bir içgüdü (Kenrick ve Trost 1997) ve duygu ile aşkın koruyucusu (Demirtaş, 2006) olarak görülmektedir. Güç yaklaşımı ise, erkekler ile kadınların farklı kıskançlık türlerini sergiliyor olmalarını iki cins arasındaki güç farklılıkları ile açıklamakta ve kadın ile erkek arasındaki ekonomik güç arasındaki dengesizlikler ve kadının erkeğin gücüne bağımlı olmasından dolayı kadınlar duygusal ve daha az yıkıcı kıskançlık tepkileri vermektedir (Berman ve Frazier, 2005). Anababasal yatırım modeline göre ise kadınlar duygusal, erkekler ise cinsel sadakatsizliğe daha çok tepki vermelerinin nedeni erkeklerin daha çok kadınlarınsa daha çok duygusal, cinsel kıskançlık yaşamalarıdır (Demirtaş, 2008). Çift darbe yaklaşımına göre ise her iki cinsten de cinsel ve duygusal aldatma ve kıskançlık birbirine zemin hazırlar ve aynı anda yaşanır (Harris, 2003).

Kıskançlıkla baş etmede iki temel güdü ortaya çıkmaktadır: ilişkiyi koruma ve benlik saygısını koruma (Bryson, 1991). Kadınların kıskançlıkla bahsetmede erkeklere kıyasla ilişkiyi koruma güdüsü daha baskın olduğundan daha sık yapıcı yöntemler kullandığı, erkeklerinse benlik saygısını koruma güdüsü daha baskın olduğundan bağırma, fiziksel şiddet uygulama gibi daha yıkıcı yöntemlere başvurdukları görülmüştür (Demirtaş, 2006). Kıskanç bireyle çatışmaya girmek yanlış bir tutumdur (Tarhan, 2009). Kıskançlıkla baş etmek için uzman desteği almak çok önemlidir (İmamoğlu ve Çelik, 2009). Ayrıca patolojik kıskançlık tedavisinde psikoterapinin yanında fluoksetin (M,11) ilacı ile tedavi başarılı sonuçlar sağlamaktadır (Soyka ve ark., 1991).

1.1. Araştırmanın Amacı

Kıskançlık ile ilgili alanyazın incelendiğinde karşımıza

sıklıkla kardeş kıskançlığı ve romantik kıskançlık çıkmaktadır. Fakat arkadaş kıskançlığı hakkında herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Halbuki arkadaş kıskançlığı kardeş kıskançlığı ve romantik kıskançlık kadar insanlar arasında sıklıkla yaşanan bir duygudur. Mahallerde veya arkadaş ortamında liderlik yarışına girerken, okul zamanlarında sınıfta başarı yarışına girerken, ergenlik döneminde fiziksel gelişim çok ön plana çıkarken, iş yaşamında ön plana çıkmaya çalışılırken yani hayatımızın her evresinde arkadaş kıskançlığı sürekli karşımıza çıkmaktadır. Bazen arkadaş kıskançlığının aşırı boyutlarda yaşanması ilişkilere ciddi zarar verebilmekte, bireyin iş veya okul başarısını düşürebilmekte ve arkadaş kıskançlığı yüzünden oluşan çatışmalardan dolayı hem bireyin kendisi hem de kiskandığı kişiler zarar görebilmektedir. Bundan dolayı bir arkadaş kıskançlık ölçeği geliştirilmeye karar verilmiştir. Bu araştırmadan elde edilen bilgiler bu alandaki eksikliğin giderilmesine katkı yapacağı ve arkadaş kıskançlığı alanında yapılacak ilk çalışma olması sebebiyle bu konuda yapılacak yeni çalışmalara rehber olacağı düşünülmektedir.

2. Yöntem

Bu araştırma, ergenlerin arkadaş kıskançlık düzeylerini belirlemeye yönelik bir ölçek geliştirme çalışmasıdır. Araştırmada nitel-betimsel yöntem kullanılmıştır ve ergenlerin kıskançlık ile ilgili tutum, algı ve davranışları betimlenmeye çalışılmıştır. Kıskançlık ile ilgili madde havuzu oluşturulurken alanyazında konu ile ilgili çalışmalarda içerik analizi yapılmış ve örneklem grubunu temsil eden ergenler üzerinde görüşme tekniği uygulanmıştır. Arkadaş kıskançlık ölçeğini geliştirme sürecine yönelik izlenen aşamalar aşağıda sunulmuştur.

2.1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma grubunu, 2015-2016 yılında Mersin İl Merkezinde MEB'e bağlı Mehmet Serttaş, Eyüp Aygar ve Tevfik Sırrı Gür Anadolu liselerinin 9., 10., 11. ve 12. sınıflarında ve Çukurova ile Selçuklar Ortaokulunun 7. ve 8. sınıflarında okuyan toplam 425 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin %14.8'i (n=63) 7. sınıf, %27.8'i (n=118) 8. sınıf, %13.4'ü (n=57) 9. sınıf, %12.9'u (n=55) 10. sınıf, 15.1'i (n=64) 11. sınıf ve %16.0'ı (n=68) 12. sınıf öğrencisidir. Ayrıca öğrencilerin %52.7'si (n=224) kız, %47.3'ü ise (n=201) erkektir.

2.2. Ölçeğin Geliştirilmesi Süreci

Kıskançlıkla ilgili yurt içi ve yurt dışı geniş kapsamlı bir alanyazın taraması yapılmış ve alanyazında romantik kıskançlık (Demirtaş, 2006; Tortamış, 2014) ve kardeş kıskançlığı ((Yavuz, 2007; Akoğlu ve Şipal, 2012) ile ilgili araştırmalara ve ölçeklere rastlanılmıştır; fakat arkadaş kıskançlığı ile ilgili bir ölçeğe rastlanılmamıştır. Alanyazın taraması ve ergenlere uygulanan görüşme formu sonucunda 110 maddelik madde havuzu oluşturulmuştur. Bu maddeler kapsam geçerliği için M.Ü. Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bölümünde çalışan 4 alan uzmanının ve Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bölümünde okuyan 6 Doktora öğrencisinin değerlendirilmesine sunulmuştur. 10 alan uzmanı her bir maddeye 1 ile 5 arasında puan vermiştir. Yetenek ve kişilik gibi soyut kavramlarla simgelenen davranışın içeriğinin kolayca ve açıklıkla belirlenememesi kapsam geçerliğinin sınanmasını zorlaştırmaktadır. Bundan

dolayı soyut kavramlarda kapsam geçerlik indeksi hesaplamalarına göre maddelerin gerekli veya gereksiz şeklinde karar verilmesi yeterince güvenilir olamamaktadır (Wilson ve arkadaşları, 2012). Bu verilerden yola çıkarak alan uzmanlarının maddeler üzerindeki görüşleri dikkate alarak maddelerin atılmasında geliştirilen ölçeğin konusuna hakim olan araştırmacı karar vermiştir. Puan ortalaması 3'ün altında 10 maddenin madde havuzundan çıkarılmasına karar verilmiştir. Puan ortalaması, 3 ile 3,5 arasında olan 15 madde düzeltilmiştir. 100 maddelik taslak ölçek, anlaşılmayan maddelerin olup olmadığını belirleyebilmek amacıyla 30 kişilik bir öğrenci grubuna uygulanmış ve anlaşılmayan 12 maddenin olduğu gözlenmiştir. Gözden geçirilmesi gereken 5 madde yeniden düzenlenerek ve 7 madde de ölçekten çıkarılarak toplam 93 madde ölçek geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları için hazır hale gelmiştir. Hazırlanan son ölçek maddeleri dilin kullanımı açısından 1 dil uzmanına gösterilmiştir. Uzmanın dil kullanımı ile ilgili görüşleri doğrultusunda, ölçek maddeleri tekrar gözden geçirilmiştir. Daha sonra "Arkadaş Kıskançlık Ölçeği"nin 93 maddelik denemelik formu, 425 ergene uygulanmıştır. Test tekrar testi için aynı örneklem grubunun 185'ine ölçeğin denemelik formu 2 hafta sonra ikinci kez uygulanmıştır. Ölçek maddeleri "hiç bir zaman (1)", "çok nadir (2)", "ara sıra (3)", "sık sık (4)" ve "her zaman (5)" şeklinde 5'li Likert tipinde hazırlanmıştır.

2.3. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında toplanan veriler üzerinden faktör analizinin yapılabilmesi için Tabachnick ve Fidell'e (2001) göre örneklem büyüklüğüyle ilgili olarak 50 örneklemi çok zayıf, 100 örneklemi zayıf, 200'ü yeterli, 300'ü iyi, 500'ü çok iyi 1000 ve üzerini ise mükemmel olarak değerlendirmektedir. Faktör analizinin yapılabilmesi için gerekli görülen örneklem büyüklüğü incelendiğinde, 425 örneklem sayısının yeterli olduğu görülmüştür.

Faktörleştirme tekniği olarak temel birleşenler yöntemi kullanılmıştır. Tutum ölçeklerinde yapı geçerliliğine kanıt sağlamak için temel bileşenler analizi yapılabilir (Tabachnick ve Fidell, 2007). "Arkadaş Kıskançlık Ölçeği"nin yapı geçerliğini belirlemeden önce veri setinin faktör analizine uygunluğu değerlendirilmiş ve bunun için Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) değeri ve Bartlett testi sonuçları incelenmiştir. Faktör analizine uygunluk için KMO değerine bakılır ve 0.6 üstündeki değerler yeterli (Tabachnick ve Fidell, 2007); 0,80 üstü değerler ise mükemmel sayılabilir. Bartlett Küresellik testi sonucunda ise Ki-kare değerinin istatistiksel olarak anlamlı olması beklenir (p=0.00) (Büyüköztürk, 2012). Ayrıca ölçek maddelerinin her birinde (univariate) ve madde birleşimlerinde (multivariate) aykırı değerler (outlier) incelenmiştir. Veri setinin normallik varsayımı için çarpıklık-baskılık katsayıları hesaplanmış ve -1 ile +1 arasında değerler normal dağılım için ölçüt kabul edilmiştir ((Tabachnick ve Fidell 2013).

Verilerin faktör analizine uygunluğu test edildikten sonra veri seti üzerinden açımlayıcı faktör analizi yapılmış ve açımlayıcı faktör analizi için varimax yönteminin kullanılmasına karar verilmiştir. Çok faktörlü yapı söz konusu olduğu durumlarda varimax daha uygun bir seçim olduğu söylenebilir (Büyüköztürk, 2012). Varimax yöntemiyle faktörler, kendileriyle yüksek ilişki veren maddeleri bulurlar ve faktörler daha kolay yorumlanabilir. Varimax yönteminde faktörler arasında yüksek düzeyde

anamlı bir ilişki olmadığı düşüncesine dayalı olan dik döndürme yapılı ve dik döndürmede faktörler, eksenlerin konumu değiştirmeksizin (aynı açıyla) döndürülür (Büyüköztürk, 2012). Bu verilerden yola çıkılarak, çok faktörlü bir yapı söz konusu olduğundan, tüm faktörler arasında yüksek düzeyde bir ilişki olmadığından ve verilerin daha iyi yorumlanabilmesi için varimax dik döndürme tekniğiyle döndürme yapılmıştır. Maddelerin atılmasında ve ölçeğin alt boyutlarının oluşturulmasında şu ölçütler göz önüne alınmıştır. Açımlayıcı faktör analizinde her bir maddeye yüklenen madde faktör yük değeri .30 ve üzeri olması gerekir (Kline, 1994; Büyüköztürk, 2012). Ayrıca faktörler altında maddelere yüklenen iki yük değeri arasındaki fark en az .10 olması gerekmektedir ve bir alt faktörde en az üç madde yer almalıdır (Büyüköztürk, 2012). Ölçme aracıyla açıklanan toplam varyansın en az %40 oranında olması gerekmektedir (Kline, 1994).

Ölçeğin güvenilirlik katsayısı için Cronbach Alfa değerlerine bakılmıştır ve güvenilir bir ölçek için Cronbach Alpha değerinin 0,70'in üzeri olması ölçüt olarak kabul edilmiştir (Eymen, 2007).

DFA, verinin temelindeki yapıyı değerlendiren açıklayıcı faktör analizinin (AFA) bir uzantısıdır. DFA, belirlenen faktörler arasında yeterli düzeyde ilişkinin olup olmadığını, hangi değişkenlerin hangi faktörlerle ilişkili olduğunu, faktörlerin birbirlerinden bağımsız olup olmadığını ve faktörlerin modeli açıklamakta yeterli olup olmadığını sınamak için kullanılır (Özdamar, 2004). DFA'nın çok sayıda varsayımı vardır. Bunlardan bazıları hem AFA için hem de DFA için geçerli olan normallik varsayımı, Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) değeri, Bartlett Testi ve Korelasyon Matrisidir.

DFA'da sınanan modelin uyum yeterliliğini belirlemek için pek çok uyum indeksi kullanılmaktadır. Uyum indekslerinden en sık kullanılanları İyi Uyum İndeksi (GFI), Düzeltilmiş İyi Uyum İndeksi (AGFI), Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (CFI), Normlaştırılmış Uyum İndeksi (NFI), Normlaştırılmamış Uyum İndeksi (NFI) Ortalama Hataların Karekökü (RMR), Standartlaştırılmış Hata Kareleri Ortalamasının Karekökü (SRMR) ve Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü'dür (RMSEA). GFI, CFI, NFI, RFI, IFI ve AGFI indeksleri için kabul edilebilir uyum değeri 0.90 ve mükemmel uyum değeri 0.95 olarak kabul edilmektedir (Bentler and Bonett, 1980). RMSEA için ise 0.08 kabul edilebilir uyum ve 0.05 mükemmel uyum değeri olarak kabul edilmiştir (Brown and Cudeck, 1993). Ayrıca χ^2 değerinin serbestlik derecesine bölünmesiyle elde edilen değer, 2,00 veya altında ve "p" değerinin de anlamlı olması için 0.05'in altında olması gerekir (Munro, 2005).

Doğrulayıcı Faktör Analizi(DFA) için aynı veri seti üzerinden varsayımlar ve uyum indeks değerleri incelenmiştir.

3. Bulgular ve Yorumlar

İlk olarak verilerdeki kayıp değerler incelenmiş ve tüm veri setlerinde kayıp değerlerin %5'in altında olduğu ve herhangi bir örüntü sergilemediği ortaya çıkmıştır. Ayrıca ölçek maddeleri üzerinden yapılan incelemeler sonucunda ölçekte

aykırı değerlerin olmadığı gözlenmiştir. Daha sonra yapılan analiz sonucunda KMO değeri .94 olarak bulunmuştur. Bu KMO değeri verilerin analiz için "mükemmel" derecede ve yeterli olduğunu göstermektedir. , Ayrıca Ki-kare değerinin istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($X^2=19279,157$; $p=0.00$). Çarpıklık katsayısı -0,652 basıklık katsayısı ise 0,253 olarak bulunmuş ve bu veriler -1 ile +1 aralığında olduğu için normal dağılım olduğu söylenebilir. Elde edilen sonuçlar verilerin faktör analizi için uygun olduğunu göstermiştir. Yapılan temel birleşenler analizi sonucu Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Yapılan Temel Bileşenler Analizi Sonuçlarına Göre Döndürme Öncesi Faktörlerin Özellikleri

	Özdeğer	Açıkladığı Varyans	Toplam %	Özdeğer	Açıkladığı Varyans	Toplam %
1	25,551	27,474	27,474	25,551	27,474	27,474
2	3,887	4,179	31,654	3,887	4,179	31,654
3	2,544	2,735	34,389	2,544	2,735	34,389
4	2,136	2,296	36,685	2,136	2,296	36,685
5	1,972	2,121	38,806	1,972	2,121	38,806
6	1,905	2,049	40,854	1,905	2,049	40,854
7	1,709	1,838	42,692	1,709	1,838	42,692
8	1,651	1,776	44,468	1,651	1,776	44,468
9	1,584	1,703	46,171	1,584	1,703	46,171
10	1,476	1,587	47,758	1,476	1,587	47,758
11	1,432	1,539	49,297	1,432	1,539	49,297
12	1,369	1,472	50,769	1,369	1,472	50,769
13	1,265	1,360	52,129	1,265	1,360	52,129
14	1,255	1,350	53,479	1,255	1,350	53,479
15	1,239	1,333	54,811	1,239	1,333	54,811
16	1,189	1,278	56,090	1,189	1,278	56,090
17	1,175	1,263	57,353	1,175	1,263	57,353
18	1,119	1,204	58,556	1,119	1,204	58,556
19	1,109	1,193	59,749	1,109	1,193	59,749
20	1,089	1,171	60,920	1,089	1,171	60,920
21	1,050	1,129	62,049	1,050	1,129	62,049
22	1,029	1,107	63,156	1,029	1,107	63,156
...
93	,146	,157	100,000			

Tablo 1'deki veriler incelendiğinde yapılan temel bileşenler analizi sonucunda özdeğeri 1'in üzerinde olan ve toplam varyansı %63,1 oranında açıklayan 22 faktörlü bir yapı ortaya çıkmıştır. Tablo 1'de görüldüğü gibi ölçek maddeleri 22 faktör altında toplandığı görülmüştür. Ayrıca çok sayıda binişik madde olduğu (18, 62, 70...) ve bazı alt boyutlarda üçten az madde (22. Alt boyut: 20 ve 44. madde...) yer aldığı belirlenmiştir.

Yapılan AFA sonucunda madde faktör yük değeri .30'un altında olan ve binişik madde olarak adlandırılan maddeler sırasıyla atılmıştır. Her madde çıkarma işleminden sonra kalan maddeler üzerinden tekrardan AFA yapılmış ve maddelere yüklenen değerler incelenmiştir. Atılması gereken tüm maddeler çıkarıldıktan sonra deneme formunda kalan 29 madde ile yeniden analiz yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 2'de açıklanmıştır

Tablo 2. Faktör Analizine Yönelik Varimax Döndürme Sonrası Temel Bileşen Analizi Sonuçları

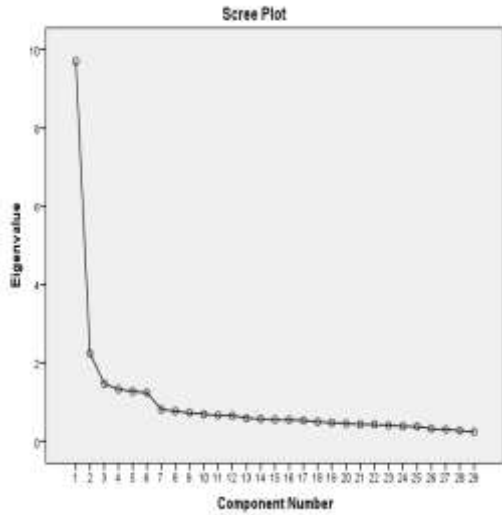
Faktör Adı	Madde Numarası	Ortak Faktör Varyansı	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Faktör 4	Faktör 5	Faktör 6
İlgi	m80	,676	,739					
	m89	,610	,731					
	m73	,668	,728					
	m88	,573	,696					
	m83	,621	,693					
	m68	,543	,659					
	m74	,540	,636					
	m79	,634	,610					
	m35	,565	,553					
	m41	,509	,497					
Haset	m43	,706		,792				
	m40	,597		,724				
	m85	,516		,636				
	m37	,526		,629				
	m93	,532		,599				
	m36	,512		,590				
	m20	,528		,546				
Başarı	m1	,586			,720			
	m11	,501			,645			
	m6	,531			,621			
İmrenme	m32	,661				,794		
	m31	,669				,756		
	m45	,602				,698		
Sahip Olma	m9	,654					,762	
	m10	,655					,704	
	m30	,607					,508	
Yakın İlişkiler	m12	,738						,846
	m42	,602						,649
	m22	,598						,564
Faktör	Özdeğer	Varyans (%)	Toplam Varyans (%)					
1	5,391	18,588	18,588					
2	3,649	12,581	31,169					
3	2,297	7,922	39,091					
4	2,198	7,581	46,672					
5	1,892	6,523	53,195					
6	1,832	6,317	59,512					

Tablo 2’de görüldüğü gibi her bir maddenin aldığı değerler incelenmiş ve bu değerlerin .509 ile .738 arasında olduğu gözlenmiştir. Faktör analizinde .30’dan düşük değer alan maddelerin analizden çıkarılmalıdır (Kalaycı, 2014). Değerler incelendiğinde bütün değerlerin .50’den yüksek olduğu gözlenmektedir. Ayrıca her bir alt faktöre yüklenen maddelerin 0,30’un üstünde olduğu ve faktörler altında maddelere yüklenen iki yük değeri arasındaki fark en az .10’dan fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Faktörlere yüklenen maddeler, içerikleri açısından analiz edildiğinde; birinci faktöre yüklenen maddeler; örneğin; “Girdiğimiz ortamlarda dikkatin arkadaşımın üzerinde olmasından rahatsız olurum.” gibi “İlgi” ile ilişkili 10 maddeden; ikinci faktöre yüklenen maddeler örneğin; “Benden daha iyi(başarı, maddi...) olduğumu düşündüğüm arkadaşımın hata yapıp gözden düşmesini isterim” gibi “haset” ilişkili 7 maddeden; üçüncü faktöre yüklenen maddeler örneğin; “Yaptığım bir şeyi, arkadaşımın benden daha iyi yapabilmesi keyfimi kaçırır.” ve gibi “Başarı” ile ilişkili 3 maddeden, dördüncü faktöre

yüklenen maddeler örneğin, “İnsanların arkadaşımın gurur duyduklarını gördüğümde mutlu olurum.” gibi “İmrenme-gıpta” ile ilişkili 3 maddeden, beşinci faktöre yüklenen maddeler örneğin; “Benden daha iyi(başarı, konum, maddi imkân...) olan arkadaşımın yerinde ben olamadığım için üzülürüm” gibi “Sahip olma” ile ilişkili 3 maddeden ve altıncı faktöre yüklenen maddeler ise örneğin, “Arkadaşımın bana haber vermeden bir yerlere gidip; başkaları ile zaman geçirmesi beni üzer” gibi “Yakın İlişkiler” ile ilişkili 3 maddeden oluşmaktadır. Elde edilen altı faktörlü yapıda faktörlerin birincisi 35, 41, 68, 73, 74, 79, 80, 83, 88, 89 maddelerinden oluşan “İlgi” alt boyuttur. İkincisi 20, 36, 37, 40, 43, 85, 93 maddelerinden oluşan “Haset” alt boyutu; üçüncüsü 1, 6, 11 maddelerinden oluşan “Başarı” alt boyutu, dördüncüsü 31, 32, 45 maddelerinden oluşan “İmrenme” alt boyutu, beşincisi 9, 10, 30 maddelerinden oluşan “Sahip olma” alt boyutu ve altıncısı 12, 22, 42 maddelerinden oluşan “Yakın ilişkiler” alt boyuttur. “İlgi” faktöründe yer alan maddelerin yük değerleri .497 -.739, “Haset” faktöründe yer alan maddelerin yük değerleri .546 -.792, “Başarı” faktöründe yer

alan maddelerin yük değerleri .621 - .720 , “İmrenme” faktöründe yer alan maddelerin yük değerleri .698 - .794 , “Sahip Olma” faktöründe yer alan maddelerin yük değerleri .508 - .762 ve “Yakın ilişkiler” faktöründe yer alan maddelerin yük değerleri .564 -.846 arasındadır.

Sonuç olarak özdeğeri 1'in üzerinde, en az üç maddeye sahip, açıkladığı varyans değeri %5'in üzerinde olan ve toplam varyansın %59,51'ini açıklayan 6 faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda açıklanan toplam varyansın (%59,41) yeterli olduğu söylenebilir. Altı faktörlü yapıya ait Scree Plot grafiği Şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1. Altı faktörlü Yapıya Ait Scree Plot Grafiği

Scree Plot grafiğinde iki nokta arası bir faktörü ifade eder. Bu tabloda eğrinin düzleşerek devam ettiği nokta bulunur ve kaç faktör olduğu sayılır. Şekil 1 incelendiğinde eğrinin 6. noktadan sonra düzleşerek devam ettiği görülmektedir ve yapının 6 faktörlü olduğu ortaya çıkmaktadır.

Ölçeğin ve alt boyutlarının güvenilirliğine ilişkin bulgular Tablo 3'te açıklanmıştır.

Tablo 3. Güvenirlilik Katsayıları

Alt boyut	Cronbach Alfa	Test Tekrar Testi
İlgi	.904	.87
Haset	.833	.81
Başarı	.634	.88
İmrenme	.711	.82
Sahip Olma	.709	.80
Yakın İlişkiler	.659	.79
Ölçeğin geneli	.920	.86

Tablo 3'teki veriler incelendiğinde ölçeğin geneli için Cronbach Alfa değeri .920 olduğu görülmektedir ve ölçüt olarak kabul edilen 0,70 üzerindedir. Ölçeğin alt boyutları için Cronbach Alpha değerleri sırasıyla .904, .833, .634, .711, .709 ve .659 bulunmuştur. Alt boyutlardan dördünün Cronbach Alpha değeri ölçüt kabul edilen 0.70 üzerindedir. Sadece . “Başarı” ve “Yakın ilişkiler” alt boyutları 0.70 değerinin altında bir değer almıştır. İç tutarlılık katsayısı madde sayısına

da bağlı olduğu için madde sayısının az olduğu alt boyutlarda 0,70 yakın değerler de kabul edilebilir (Zekioğlu ve ark., 2017). Bu veriye dayanarak sadece üç maddeden oluşan “Başarı” ve “Yakın ilişkiler” alt boyutu için gözlenen .634 ve .659 Cronbach alfa değeri de kabul edilebilir seviyededir. Ayrıca test tekrar test sonucuna göre hem tüm ölçeğin hem de ölçeğin alt boyutlarının 1. ve 2. uygulamaları arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki vardır (Tüm ölçek $r = .86$ ve alt boyutlar $r = .87, .81, .88, .82, .80, .79$; $p < .05$).

Aynı veri seti üzerinden Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) için temel birleşenler analizi yapılmış, Ki-kare değerinin ($\chi^2=161.12$, $N=96$, $p=0.00$) anlamlı olduğu görülmüş ($163.12/96=1.67$) ve uyum indeksi değerleri incelendiğinde $RMSEA=0.077$, $NFI=0.89$, $CFI=0.91$, $IFI=0.91$, $RFI=0.87$, $GFI=0.91$ ve $AGFI=0.89$ olarak bulunmuştur. Bu uyum indeksi değerleri modelin kabul edilebilir olduğunu ortaya koymaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, ergenlerin arkadaş kıskançlık düzeylerini belirlemede kullanılabilir geçerli ve güvenilir bir ölçme aracının geliştirilmesi amaçlanmıştır. Özdeğeri 1'in üzerinde, en az üç maddeye sahip, açıkladığı varyans değeri %5'in üzerinde olan ve toplam varyansın %59,51'ini açıklayan 6 faktörlü yapı elde edilmiştir ve AKÖ Türkiye'deki ergenlere uygulanabilir geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu sonucuna varılmıştır. AKÖ 3'ü tersine çevrilerek puanlanacak toplam 29 maddelik ve (1) Hiçbir zaman ile (5) Her zaman arasında değişen 5'li likert şeklinde bir değerlendirme ölçeğidir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 145'tir. Ölçekten alınan yüksek puanlar, arkadaş kıskançlık seviyesinin yüksek olduğunu göstermektedir. AKÖ, ergenlerin arkadaş kıskançlık seviyesini ölçmeye yönelik olarak geliştirilen ilk ölçek olması; bu alandaki eksikliğin giderilmesine katkı sağlayacağı ve ilgili alanyazında yeni yapılacak çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir. Yani yapılacak çalışmalarda kıskançlığın ergenlerin başarı, özyeterlik, şiddet ve öfke gibi değişkenlerle olan ilişkisi incelenebilir.

Kaynakça

- Akan, Y., Kıran, B. (2017). Erkeklerin Şiddete Maruz Kalma ve Şiddet Uygulama Yaşantıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *International Journal Of Education Technology And Scientific Researches*, 2 (2), 47-71.
- Akoğlu, G. ve Şipal, R. F. (2012). Düşük Sosyoekonomik Düzeydeki Çocuklara Yönelik Erken Müdahale Yaklaşımları: Dünyadan Ve Türkiye'den Uygulamalar. *Journal of Society & Social Work*, 23(1).
- Andersen, P. ve Eloy, S. (1995). Romantic Jealousy And Relational Satisfaction: A Look At The Impact Of Jealousy Experience And Expression. *Communication Reports*, 8: 77-86.
- Berman, M. ve Frazier, P. (2005). The Effects Of Relationship Power And Betrayal Experience On Reactions To Infidelity. *Pers Soc Psychol Bull*, 31: 1617-1627.

- Blevis, M. (2010), *Kıskançlık*, Çev., Işıl Aydın. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Bentler, P. M., & Bonett, D. G. (1980). Significance Tests And Goodness Of Fit İn The Analysis Of Covariance Structures. *Psychological Bulletin*, 88(3), 588.
- Bryson, J. B. (1991). *Modes Of Response To Jealousy-Evoking Situations*. P. Salovey (Ed), *The Psychology Of Jealousy And Envy* (s. 178-205) NY: Guilford Press.
- Brown, N.W. (2004). *Psychoeducational Groups Process And Practice*. New York: Brunnerrouledge.
- Buss, D. M. (2000). *The Dangerous Passion: Why Jealousy Is As Necessary As Love And Sex*. New York. Free Press, 10-26.
- Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı* (17. Baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Demirtaş, A. (2006), “Yakın İlişkilerde Kıskançlık: Bireysel, İlişkisel ve Durumsal Değişkenler”, *Türk Psikiyatri Dergisi*, Yıl 17, Sayı 3, s.181-191
- Demirtaş, A. (2008), “Duygusal ve Cinsel Kıskançlık Açısından Temel Cinsiyet Farklılıkları: Evrimsel Yaklaşım ve Süregelen Tartışmalar”, *Türk Psikiyatri Dergisi*, Yıl 19, Sayı 3, s.300-3009.
- DeSteno, D. ve Salovey, P. (1996). Evolutionary Origins Of Sex Differences İn Jealousy?: Questioning The "Fitness" Of The Model. *Psychological Science*, 7: 367-372.
- Easton, J. A., Schipper, L. D., Shackelford, T. K. (2007). Morbid Jealousy From An Evolutionary Psychological Perspective. *Evolution and Human Behavior*, 28(6), 399-402.
- Edalati, A. ve Redzuan, M. R. (2010). Perception Of Women Towards Family Values And Their Marital Satisfaction. *Journal Of American Science*, 6(4), 132-137.
- Eymen, U. E. (2007). SPSS 15.0 Veri Analiz Yöntemleri. *İstatistik Merkezi Yayın*, (1), 167.
- Gentzler, A. L., Kerns, K. A., ve Keener, E. (2010). Emotional Reactions And Regulatory Responses To Negative And Positive Events: Associations With Attachment And Gender. *Motivation and emotion*, 34(1), 78-92.
- Harris, C. (2003). A Review Of Sex Differences İn Sexual Jealousy, Including Self-Report Data, Psychophysiological Responses, Interpersonal Violence, And Morbid Jealousy. *Pers Soc Psychol Rev*, 7: 102-28.
- Harvey, J., Sprecher, S., Wenzel, A. (2004). *The Handbook Of Sexuality İn Close Relationships*. Mahwah, NJ. Lawrence Erlbaum Associates.
- İmamoğlu, A. ve Çelik, Y. (2009). Evlilik Hayatında Kıskançlık-Dindarlık İlişisine Psikolojik Yaklaşım. *Dini Araştırmalar*, 12(35).
- Karakurt, G. (2001). *The İmpact Of Adult Attachment Styles On Romantic Jealousy*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kenrick, D.T. ve Trost, M.R. (1997). Evolutionary Approaches To Relationships. *Handbook Of Personal Relationships: Theory, Research And Interventions*, S. Duck (Ed), *Chichester. John Wiley & Sons*, s. 160-175.
- Kline, P. (1994). *An Easy Guide To Factor Analysis*. New York: Routledge.
- Miller, A. L., Volling, B. L., ve McElwain, N. L. (2000). Sibling Jealousy İn A Triadic Context With Mothers And Fathers. *Social Development*, 9(4), 433-457.
- Montana, H. (2009). *Kıskançlık Krizi*, Çev., Filiz Ülgüt. İstanbul: Disney Yayınları.
- Munro, B. H. (2005). *Statistical Methods For Health Care Research*(Vol. 1). Lippincott Williams & Wilkins.
- Özdamar K. (2004). *Güvenirlilik ve Soru Analizi. Paket Programlarla İstatistiksel Veri Analizi-1. 5th ed.* Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Pines, A. ve Friedman, A. (1998). Gender Differences İn Romantic Jealousy. *Soc Psychol*, 138: 54-71.
- Pines, A. (1998). *Romantic Jealousy: Causes, Symptoms, Cures*. NY: Routledge.
- Pines, A. (2003). *Aşk ve Kıskançlık*, Çev., Canan Yönel. İstanbul: Okyanus Yayınları.
- Soyka, M., Naber, N. ve Völeker, A. (1991). Prevalance Of Delusional Jealousy İn Different Psychiatric Disorders: An Analysis Of 93 Cases. *Br d Psychiatry* 158:549-553.
- Tabachnick, B. G., ve Fidell, L. S. (2007). *Using Multivariate Statistics* (5. Baskı). Boston: Allyn and Bacon.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics* (6. Baskı). Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.
- Tarhan, N. (2005). *Kadın psikolojisi*. Ankara: Nesil Yayın.
- Tortamış, M. (2014). *Evli Bireylerde Romantik Kıskançlık Türü ve Aldatma Eğiliminin Şema Terapi Modeli Çerçevesinde Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- TDK (2011). *Türkçe Sözlük* (11. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Wilson, F. R., Pan, W., & Schumsky, D. A. (2012). Recalculation of the critical values for Lawshe's

content validity ratio. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 45, 197–210. doi:10.1177/0748175612440286.

Yavuz, H. (2007). *Çalışanlarda Mobbing (Psikolojik Şiddet) Algısını Etkileyen Faktörler: SDÜ Tıp Fakültesi Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi,

Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Zekioğlu, A., Tatar, A., Bahadır, E., Afacan, E. (2017) Zihinsel Hazır Oluşun Ölçülmesi: Ölçek Geliştirme Çalışması. *Spormetre Dergisi*, 2017, 15 (2), 57-64.